

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Hallituksen esitys on ristiriitainen viestiltään, sillä toisaalla esitetään että säästövaikutukset ovat vähäiset, mutta toisaalta väitetään, että kovasti tässä säästetään:

Hallituksen esityksen tavoitteena on toteuttaa hallitusohjelmaan sisältyviä säästötavoitteita koskien laskennallisen korvauksen enimmäiskeston lyhentämistä sekä kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajan laskemista. Korvausjärjestelmän muutoksilla vähennettäisiin hallitusohjelman mukaisesti kuntien kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien volyyymiä (s.9).

Jos kerran hallituksen esitysluonnoksessa tuodaan esille, että tällä esityksellä esitettävät leikkaukset laskennallisen korvauksen korvausaikaan eivät vaikuta merkittävästi kuntien ja hyvinvointialueiden kykyyn tarjota kotoutumista edistäviä palveluitaan, sillä myös kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto on lyhennetty kotoutumisen edistämistä annetulla lailla (681/2023) ja suurin osa kustannuksista syntyy juuri kotoutumissuunnitelman voimassaoloaikana (s.43). Niin ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry. suuresti ihmettelee, miksi ylipäätään esitetyt leikkaukset halutaan tehdä. Leikkauksilla on suuri merkitys maahanmuuttajayksilöiden kannalta. ETU ry suhtautuu hyvin kriittisesti ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten tuen saamisen iän alennukseen tässä yhteydessä.

Etu ry on erityisen huolissaan aikuistuvien nuorten tuen (asuminen ja sosiaalipalvelut) laskemisesta 25-ikävuodesta 23-ikävuoteen. Kustannukset kasvavat sittemmin, jos kotoutuminen ei ole sujunut lainsäätäjän suunnitteleman käyrän ja vision mukaisesti.

Tekstissä on riittävästi tuotu esille riskejä, jotka liittyvät nuorisorikollisuuteen ja epäonnistuneeseen integroitumiseen. Kuten esimerkiksi: Jossain määrin laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi heikentää palveluiden tarjoamismahdollisuuksia ja vähentää erityisesti niiden palveluiden tarjoamista, jotka eivät ole kotoutumislaissa velvoittavaksi säädettyjä, tai laskea palveluiden laatu.

Jo nyt hyvinvointialueet kärvistelevät sekä asiantuntevan työvoimapulan että taloudellisten vaikeuksien kanssa. Kuntien/kaupunkien maahanmuuttopalvelut ja hyvinvointialueiden sosiaalipalvelut riitelevät jo nyt siitä kenenkä tehtävä on ottaa vastuuta esimerkiksi yksitulleista, ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisestä sekä heidän iäkkäiden isovanhempiensa tukemisesta erilaisten palveluiden suhteen mm. pankkitilien avaamiset, verkkopalveluiden käyttäminen, toimeentulohakemusten tekemisessä avittaminen, ja niin edelleen. Kumpikin sysää vastuuta toisen syyliin: sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on laajoja säästötoimia menossa. Tässä ei toteudu lasten etu millään muotoa. Turvapaikkaa hakeneiden lasten edun toteutumisen valvonta on lasten edustajien ydintehtävä ja tästä ETU ry on erittäin huolestunut. Tilanne on kriittinen valtakunnallisesti.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

ETU ry:n näkemyksen mukaan esityksessä on hyvin muotoiltu perusteet ja kriteerit ja myös elämäntilanteet, jotka pitää ottaa huomioon, jos asiakas jättää asiakastapaamisen väliin ja tästä syystä asiakkaalta halutaan periä tulkkauksekustannukset. ETU ry. on tyytyväinen, että lakiesitys ei koske alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

ETU ry korostaa, että kysymyksessä on erittäin haavoittuvassa asemassa olevista lapsista ja nuorista. ETU ry:n kokemuksen mukaan hyvin moni 2015 tulleista nuorista, jotka olivat alaikäisiä ilman huoltajaa maahantulleita turvapaikanhakijoita, eivät juurikaan ole tarvinneet jälkihuoltoaikaa kuin pari kolme vuotta eli 20-21 ikävuoteen saakka. Ymmärryksemme mukaan tämä johtuu siitä, että lapset ovat voineet käydä peruskoulua vuosia, jolloin kieli ja suomalainen yhteiskunta tulee tutuksi. Sen sijaan nuorissa, jotka tulivat juuri täysi-ikäistymisen kynnyksellä Suomeen ilman huoltajaa, on useita, jotka puolestaan ovat tarvinneet jälkihuoltoa ihan 24-25 vuotiaiksi asti.

Lapsivaikutusten arviointiinkin nojaten tässä pitäisi olla joustavuutta. Toinen kysymys on, miten suomalainen virkamies-/auttajakoneisto vastaa nuorten tarpeisiin. Moni varmaan tulisi autetuksi/tuetuksi itsenäiseen elämään paremmalla panostuksella.

Kun tukea tarvitsevan nuoren ikäraja tulee vastaan, niin hänen ohjaamisensa aikuissosiaalityön pariin katkaisee kaikki muodostuneet kontaktit (mikäli niitä vaihtuvuuden takia on päässyt syntymäänkään) ja on riskinä, että nuori ajautuu tuuliajolle.

Tulkkauksen rajoittaminen myös mietityttää. On totta, että normaalisti esitetty tulkkaustuntien määrä riittää, mutta on myös asiakkaita, joissa raja ylittyy. Ei ole mitään järkeä odottaa kotoutumista, jos kielitaito ei vaan riitä vaikeiden suomalaisten prosessien ymmärtämiseen ja ei ehkä myöskään sen ymmärtämiseen, mikä on kotoutujan oma vastuu ja mitä häneltä odotetaan.

Jaamme tekstissä esitetyt riskit, kuten:” Riskinä on, että mikäli kotoutuja-asiakkaat ja muut maahanmuuttaneet eivät saa tarvitsemaansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita maahanmuuton alkuvaiheessa, heidän palvelutarpeensa kasvaa. Esimerkiksi ennalta ehkäisevä sosiaalityö on yksilön kannalta sekä kustannusvaikutuksiltaan myös yhteiskunnan kannalta kannattavampi palvelumuoto kuin raskaammat sosiaalityön palvelut. Vastaavasti erilaisten traumojen käsittely ja kuntoutus ovat kannattavia panostuksia maahanmuuttaneiden kotoutumiseen ja edistävät heidän työllistymistään. Jos palveluihin pääsy vaikeutuu, se voi myös passivoida henkilöä.” (s. 17).

Jaamme myös tämän tekstissä esitetyn huolen: Alaikäisenä ilman huoltajaa tullee lapsille ja nuorille tarjottavien palveluiden korvattavuuden yläikärajan laskemisen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden tuloja noin 0,8 miljoonaa euroa vuodessa. Toisaalta kotoutumislain mukaisen tuen ikärajan laskemisella vastaavasti 23 ikävuoteen tarkoituksena olisi vähentää myös menoja vastaavasti, jolloin alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen tuen ikäraja ja sen korvattavuutta koskevien vaikutusten tavoiteltu vaikutus hyvinvointialueiden talouteen on kustannusneutraali. Riskinä on, että nuoret tarvitsevat kuitenkin esimerkiksi aikuissosiaalityön, mielenterveyspalveluiden tai opiskelijahuollon palveluita ja tämän johdosta hyvinvointialueen kustannukset nousisivat hieman, kun alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen 23- tai 24-vuotiaan nuoren palveluista ei voisi enää saada korvauksia. (s.17.).

Nyt varsinkin valtaosa alaikäisistä yksitulleista lapsista ja nuorista tulee sota-alueilta tai ilmaston muutoksen aiheuttamien luonnonmullisten takia. Heillä on traumataustaa tänne tullessaan.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

-

Muut huomiot

-

Mikkonen Ulla

Edustat turvapaikanhakijalapsille ETU ry. - Oili Grönroos, ETU ry. hallituksen puheenjohtaja ja Ulla-Riitta Mikkonen, sihteeri ETU ry:n hallitus